

Est.1994

JCL

Journal of the College of Languages

Open Free Access, Peer Reviewed Research Journal

<http://jcolang.uobaghdad.edu.iq>

P-ISSN: 2074-9279

E-ISSN: 2520-3517

2020, No.(42)

Pg.146-163

Necâti Bey'in Divanında İsim Tamlamalarının İncelenmesi

The Noun Phrases Used İn Nacati Bey's Divan

Instructor Huda Hussein Azeez: huda_amer2002@yahoo.com

University of Baghdad, College of Languages, Department of Turkish Language

(Received on 16/1/2020 - Accepted on 16/2/2020 – Published on 1/6/2020)

Abstract

The study aims at tracing the nominal suffixes in Necatî Bey' Divan. The study also discusses the nominal suffixes in both Arabic and Persian languages for the wide use of such suffixes in poetry, story and all other kinds Turkish's literary genres. The introduction of the study briefly sheds light on Necatî Bey's life and gives a simple description of the nominal suffixes according to some of the most valuable Turkish language references and linguists such as Muharrem Argin, Zeynep Korkmaz , Tufan Demir and others.

Keywords: Noun, Necatî, nominal suffixes, structures.

Necâti Bey'in Divanında İsim Tamlamalarının İncelenmesi

Yardımcı Doçent HUDA HUSSEIN AZEEZ

Bağdat Üniversitesi - Diller Fakültesi - Türk Dilive Edebiyatı Bölümü

Özet

Çalışmanın amacı, Necati Bey'in divanında kullanılan isim tamlamalarını incelenmesidir. Bu çalışmamızda, Arapça ve Farsça terkipleri de dahil olmak üzere her türlü bu tamlamaları ele aldık. Çünkü o zamanda Arapça ve Farsça terkipleri kullanımı çok yaygındı.

Kaynaklardaki araştırmam sayesinde, aynı konuda dilbilimsel olarak yapılmış daha önceki çalışmaları bulamadım. Sadece farklı edebi çalışmalar vardır.

Girişte, Necati Bey'in hayatının bir kısmını kısaca ele aldım. Sözkonumuz ilgili değerli kaynaklardan faydalandım. Bunlardan, Zeynep Korkmaz, Muharrem Ergin, Fuat Bozkurt ve diğerler.

Bu çalışmada, isim tamlamaları konusunu ve türünü detaylı ve teker teker ele aldım. Bu divanında, Farsça ve Arapça isim tamlamaları da bulunur. Bu çalışmada bahsedilmiş ve açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: İsim, Necati, tamlamalar, Terkipler

Giriş

Necâti Bey, 15. yüzyılın son yarısında yaşamış ve 16. yüzyılın başlarında ölmüş olan Necâti Bey, Türk edebiyatının önde gelen büyük şâirlerinden biridir. Asıl adı İsa'dır. Doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmiyor. Edirne'de bir hanım tarafından köle olarak alınıp sonra evlâtlık edinilmiştir. Şâirin hayatını bize nakleden kaynaklarda ismi açıklanmayan bu hanımın onu terbiye edip iyi bir tahsil görmesini sağlandığını Aşık Çelebi söylüyor. Yine Aşık Çelebi'ye göre şâir ergenlik çağına gelince tahsilini yüksek kademelerine devam etmekten vazgeçip şiir ve nesir yazmaya heves eder. Bu sıralarda her nasılsa Kastamonu'ya giderek orada atasözü gibi beyitlerle dolu güzel gazelleriyle ününü duyurmaya başlar.

Aşık Çelebi Necâti Bey'in Anadolu'yu bülbül bahçesine döndürdüğünü yazar. Onu Ahmet Paşa ile karşılaştırarak, Paşa'nın şiirde tek olduğunu, eğer şairleri değerlendirmek gerekse, yine hatıra onun isminin geleceğini, fakat Necâti Bey ile aralarında mucize ile sihie, güneş ışığı ile mum aydınlığı kadar fark bulunduğunu söyledikten sonra, Zâti ile karşılaştırarak, Zâti'nin şairliğinin çalışma ve gayret ile kazanıldığını, halbuki Necâti'nin yaradılışında bulunduğunu iddia eder. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nda şiirin temelini ilk defa o koymuştur, bu ülkenin şairlerinin ilk üstadıdır.(Ilıcak,7-9).

Kaynaklardaki araştırmam sayesinde, aynı konuda dilbilimsel olarak yapılmış daha önceki çalışmaları bulamadım. Sadece farklı edebi çalışmalar vardır.

İsim tamlamaları

Durağan bir birim, başka bir birime tamlayan eki ile vurgulanırsa tamlayan ekli ya da belirtili tamlama oluşur. Eklendiği ismin anlamının başka bir anlama bağlanmasını, tamlanmasını sağlar.(Bozkurt,2010,54).

Belirtili, belirtisiz, yalın ve zincirleme diye ayrılan tamlamalar, ad ve ad soylu kelimelerle; ortaç, mastar eklerini alarak ad sınıfına gelmiş olan fiillerden yapılırlar. (Sarı,2011,144).

Bir ismin anlamı türlü anlam ilgileri ile tamamlanmak belirtilmek istenilirse başına tanımlayan bir isim getirilerek bir takım oluşturulur. (Demir,2006,277).

İki veya daha çok isimden kurulan tamlamadır.(Kolcu,2015,142).

İsim tamlamaları bir isim sayılar ve durumu eklerini alırlar. İsim tamlamaları adlar gibi çoğullanırlar. Meselâ:

Ağacın dalları pencereme iyice yaklaşmıştı.

İsim tamlamalarında tamlayan önce, tamlanan sonra gelir. Bu durum belirtisiz tamlamalarında kesindir ve değişmez; belirtili isim tamlamalarında gerektiğinde sözcükler yer değiştirebilir:

Gittim o son diyara ki **serhaddidir yerin**. (Yahya Kemal)

İsim tamlamalarında, tamlayanın, tamlamanın ya da tamlanan ekinin düştüğü olur:

- Bu kimin sözdür?
- Atatürk'ün...

İsim tamlamalarında tamlayan ya da tamlanan birden çok olabilir. Bir isim, birden çok isimi tamamlayabilir; birden çok isim , bir isim tamamlayabilir:

Çocukların **eli yüzü, üstü başı** kir içindeydi.

Tamlamalar konusunda önce Farsça tamlamaları anlatarak başlamıştık. Zira Osmanlı Türkçesi'nde Türkçe tamlamalardan sonra en çok Farsça tamlamalar kullanılmıştır. Arapça tamlamalar ise Farsça'ya nispetle çok daha azdır.

Arapça tamlamaları, Osmanlı Türkçesi açısından isim tamlaması ve sıfat tamlaması olarak ikiye ayrılarak inceleyebiliriz. Ancak ikisi arasındaki fark Türkçe'deki gibi bariz değildir. Sıfat tamlaması, sadece tamlayanı (sıfat) olması ile farklıdır. Arapçada isim tamlamasına “izâfet terkibi”, sıfat tamlaması “sıfat terkibi” denir.(Sakin,2016,161).

Farsça terkipler

Türkçede Farsça izafet ve sıfat terkipleri çok geniş ölçüde kullanmıştır. Gerçek Farça gerek Arapça kelimelerle yapılan bu isim ve sıfat tamlamaları basitten başlayarak asırlar geçtikçe katmerlenmiş, Türk yazı dilini en sadesinde en büyük zincirleme tamlamalara kadar bir sürü Farsça isim ve sıfat tamlamaları sarmıştır.Farsça isim tamlamalarında da terkîbe sondan başlanarak ma'nâ verilir ve ilk kelimeye, tamlanan (muzâf), ondan sonraki kelimelere ise tamlayan (muzâfun ileyh) ta'bîr olunur. Farsçada lâm-ı ta'rîf olmadığından, bu usulle yapılan tamlamalarda haliyle elif-lâm takısı kullanılmamaktadır. İsim tamlamalarında, ikinci kelime (muzâfun ileyh) olarak daha ziyâde, masdarlar, cemi' vezinleri ve diğer isimler kullanılır. İlk kelimenin son harfi, kendinden sonraki harflere birleşen bir harf olsa dahi, tamlamalardaki kelimeler birbirine bitişik yazılmaz, ayrı ayrı yazılırlar.

Farsça izâfet terkiplerini oluşturan kelimelerin tamamı Farsça veya Arapça olabileceği gibi, biri Farsça diğeri Arapça da olabilir.

Farsça'da da Arapça olduğu gibi tamlamalarda Türkçenin aksine tamlanan önce, tamlayan sonra gelir. Birinci kelime ikinci kelimeye bir *i* (Osm. *ل,ی*) ile bağlanır. Bu izafet şöyle kullanılır:

- 1- Konsonantla biten kelimelerden sonra normal olarak işaretlenmez: دل dil-i Mecnûn, چشم سیاہ çeşm-i siyâh gibi.
- 2- e,i, vokali ile biten kelimelerde o vokallerin harfi (ه . ی) üzerine hemze işareti konarak gösterilir: دیدہ یار dîde-i yâr, ماهی دریا mâhî-i deryâ, مثنوی مولانا Mesnevî-i Mevlânâ gibi.
- 3- ا veya و ile biten kelimelerden sonra (ی) ilave edilerek işaretlenir: داریای نور deryâ –yî nûr, آوزری چشم ârzû-yî çeşm gibi.
- 4- ی ‘li ی ‘siz iki şekli bulunan kelimelerin konsonantı olarak ortaya çıkar: بوی وفا bûy-ı vefâ, جوی بہار cûy-i bahâr, جاي وصلت cây-ı vuslat gibi.

Arapça kelimeler ile yapılan sıfat tamlamalarında ve bilhassa müenneslik-müzekkerlik bakımından sıfat ile isim arasında umumiyetle uygunluk olduğu görülür: علمای کرام düvel-i islâmiye, حادثہء مهمہ hâdise-i mühimme, ulemâ-yi kirâm gibi. Fakat uygunluk olmadığı da olur.(Ergin.2016,88).

Arapça terkipler

“İzafet terkiplerinin tayinli ve tayinsiz her çeşidinin metnimizde pek çok örneği vardır. Tayinli izâfet bir mülkiyet, nisbet ve aidiyet ifade eder. Tayinli izâfette ilk isim genitif hâledir. İkincisi ise iyelik eki alır.”(Timurtaş,1977,66). “Arapçada tamlamalar, Osmanlı Türkçesi’nde az kullanılmıştır. Kullanılanlar da çoğunlukla şahıs isimleri, resmi kurum ve

makam isimleri, ilim terimler ve dini tabirlerde karşımıza çıkar.” (Sakin,2016,164).

“Husuî bir mâna ile bir ismin başka bir isme bağlanması, bir ismin öbürünü tamlaması demek olan izâfet, Arapçada Türkçe'ye göre değişik bir birleşme şekli ile yapılır.”(Timurtaş,1999,224). “Türkçede Arapça isim tamlaması (izâfet terkibi) ve sıfat tamlaması (tasnif terkibi) de kullanılmıştır. Sıfat tamlamasına çok az başvurulmuş, bilhassa isim tamlaması çok kullanılmıştır. Birçok şahıs adları Allah'ın isim ve sıfatları ile ve din kelimesi ile kurulmuş Arapça izafet terkipleri halindedir. عبد القادر Abdü'l-kâdir, عبد الحميد Abdü'l-Hamîd, حمد الله Hamdu'l-lah, دار المعلمين dârü'l-muallimîn, دار الفنون dârü'l-fünun gibi öüennes adlarında da böyle isim tamlamaları görülür.”(Ergin,2016,73). Birinci Kelimenin sonuna getirilen volkan umumiyetle, normal olarak ötre (Ar. u- Türk ü) olur : امير المؤمنين emîrû'l-müninîn, خير الله Hayru'l-lâh misallerinde olduğu gibi. Nisbet isimleri şeddeli ی ye ile bağlanır: ولي النعمة veliyyü'n-ni'met, قوي البنية kaviyyül'l-bünye . Türkçe'de isim tamlamaları tamlayanla tamlanan arasındaki anlam ilişkilerine ve aldıkları erkeklere göre şu çeşitlere ayrılır:

Belirtili Isim Tamlaması

“Türkçe'de isim tamlaması, ilgi durumu eki almış tamlayan görevindeki bir adın, iyelik eki almış tamlanan görevindeki bir adla tek bir kavrama karşılık olacak şekilde birleşmesi ile kurulur ve belirtili isim tamlaması adını alır: **kapının kolu.**” (Korkmaz,2007,10).

“Tamlananı kesin biçimde açıklanan tamlamadır”.(Bozkurt,2010,56). “Bu tamlamalarda iki isim arasında iyelik ilgisi söz konusudur. iki isim da ek alır. tamlayan eki -in, tamlanan eki -i'dir. ekler sözcüklere ünlü uyumlarına göre anılır. Ünlü ile biten isimlere tamlayan ve tamlanan ekleri getirildiğinde,

Türkçede i ünlü yan yana gelmez kuralı gereğince, araya tamlayanda "n" tamlananda "s" kaynaştırma ünsüzü girer.” (Demir,2006,277).

“Tamlayanı ve tamlananı, tamlayan ve tamlanan eki almış olan ad tamlamalarıdır.” (Kolcu,2015,142). “Bu tamlamayı meydana getiren kelimelerin ikisi de ek alır. Belirtili isim tamlamasında sınırlı, Kesin ve belirli bir kavram bağlantısı vardır. Bu tür tamlama da tamlayan –in, -nin ekini, tamlayan ise 3. Kişi iyelik eki –i ekini alır.” (Sarı,2011,145).

Meselâ: ev-in kapı-sı Pencere-nin cam-ı

“su” sözcüğü ile isim tamlaması kurulursa, kaynaştırma “y” ünsüzü olur. Meselâ:

Su-y-un üzer-i pınır-ın su-y-u

“ne” sözcüğü de hem “y” hem de “n” kaynaştırma ünsüzlerini almaktadır. Meselâ:

Ne-y-in ne-s-i

Belirtili isim tamlamasında tamlananın sıfatı tamlamanın içine girer, belirtili ve yalın isim tamlamasında tamlamanın sıfatı başa getirilir. Meselâ:

Yazın son günlerini yaşıyoruz

Belirtili İsim Tamlamasında Anlam Özellikleri:

- 1- Parçanın bütüne ait olduğunu gösterir:
insanın gözü
- 2- Bir niteliğin bir varlığa ait olduğunu gösterir:
elmanın kokusu
- 3- İşin, oluşun, durumun özneye ya da nesneye ait olduğunu gösterir:

Örneğin: ananın acısı. (Demir,2006,278).

Belirtisiz Isim Tamlaması

“Tamlayanı ilgi durumu eki almadan kurulmuş olan tamlamalar belirsiz bir ad veya belirsiz bir kavramı gösterdikleri için belirtisiz ad tamlaması diye adlandırılır”. (Korkmaz,2007,10). “İki ad yan yana gelerek yeni bir kavram oluşturur. Bu tür tamlamalarda, yalnız tamlanan ek alır. Tamlayan ek almaz. Belirtisiz tamlamaların çoğu tür gösterir: *Türk bayrağı*” (Sarı,2011,144).

“Tamlayanı, tamlanan eki almamış olan ad tamlamalarıdır. (Kolcu,2015,142). Tamlayanı söyleyen ve dinleyince bilinmeyen bir varlığı gösterir. Tamlayan ek almaz, tamlanan alır. Belirtili isim tamlamasında tamlayanla tamlanan arasında özel bir bağ varken bu tamlamada genel bir bağ vardır. Bu nedenle de belirtili tamlamada anlam dar, belirtisiz tamlamada geniştir: *Çocuk arabası* .(Demir,2006,280)”.

Belirtisiz isim tamlamalarında anlam gereği olarak ya tamlayan ya da tamlanan çoğullanabilir. Meselâ: Sokak lambaları göz kırpyordu geceye.

Belirtisiz tamlamada, tamlamanın neden yapıldığını gösteren isim, tamlamanın baş tarafına getirilirse bir tamlama öbeği oluşur. Bu tamlamaları zincirleme tamlama ile karıştırmamak gerekir. Bu tamlamalara karma tamlama da denir: **Porselen** yemek takımı, **Altın** kol saati.

Kimi belirtisiz tamlamalarda tamlanan iki anlamda kullanılabilir. Buna belirtisiz tamlamada anlam kayması denir:

Baba sevgisi: Babanın çocuklarına karşı duyduğu sevgi ya da çocukların babaya karşı duyduğu sevgi.

Belirtisiz İsim Tamlamasında Anlam Özellikleri:

- 1- Tamlayan tamlananın türünü, kullanım amacını belirtir.
- 2- Tamlayan tamlananın nedenini belirtir.
- 3- Tamlayan, tamlananın ya da tamlanan tamlayanın niteliğini, neden yapıldığını gösterir.
- 4- Tamlayan, tamlananın ya da tamlanan tamlayanın, yerini zamanını gösterir.
- 5- Bu tamlamalar görev, kurum, kuruluş, yer isimi olmaya pek uygundur.
- 6- Tamlayanı yer ismi olan belirtisiz tamlamalar, varlıkların bulunduğu yetiştiği, çıktığı yerleri ve türlerini belirtirler.
- 7- Tamlayan özel isim, tamlananı sıfat olan belirtisiz isim tamlamalarında anaların olumsuz bir anlam sözkonusudur. (Demir,2006,280).

Görülüyorki, belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları sıfat olarak kullanılabilir: **Gümzümün nuru** evlâdım.

Belirtili isim tamlaması ile belirtisiz isim tamlaması arasında anlam yönünden bazı ayrılıklar vardı. Bunun bir örenkle şöyle açıklayabiliriz:

Kadının çantası: Bu tamlamada çanta bilinen bir kadına aittir. Bu nedenle bu tamlamaya belirtili isim tamlaması denir.

Kadın çantası: Bu tamlamada kadınlar için üretilen çanta belirtilmektedir. Çantanın hangi kadına ait olduğu belli değildir. Bu nedenle bu tamlamaya belirtisiz isim tamlaması denir.(Hengirmen,2007,119).

Yalın İsim Tamlaması

Ek almadan kurulan isim tamlamalarına yalın isim tamlaması denir. Yalın isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan ek almaz. Yalın isim tamlaması yönünden ikiye ayrılabilir :

- Tamlayan, tamlananın neden yapıldı bildirir: ipek gömlek
- Tamlayan, tamlananın özelliklerini, neye, benzediğini, sayısını belirtir: aslan çocuk. (Hengirmen,2007,120).

Yalın isim tamlaması da yalnız tamlanan tamlanan çoğullanır. Meselâ:

Annesi ona yün çoraplar örmüştü.

Yalın İsim Tamlamasında Anlam Özellikleri:

1- Tamlayan, tamlananın neden yapıldığını gösterir. Meselâ:

taş köprü, bakır tas

2- Tamlayan, tamlananın neye benzerdiğini gösterir. Meselâ: Tilki adam, sırma saç

Zincirleme İsim Tamlaması

“Her iki türde de ikiden fazla adın birleştirilmesi ile oluşturulan tamlamalar, zincirleme isim tamlamalarıdır.” (Korkmaz,2007,10).

Tamlamalar bazen bir zincir oluştururlar. Unsurlarından biri (tamlayan veya tamlananı) yahut Her ikisi de ayrı bir isim tamlaması olan kelime gruplarına zincirleme isim tamlaması veya birleşik isim tamlaması denir. Bir zincirleme isim tamlamasında belirtili, belirtisiz tamlamalarda bulunabilir.”(Sarı,2011,145). “Tamlayan veya tamlananı ya da hem

tamlayanı, hem de tamlananı kendi için birer isim tamlaması olan tamlamaları zincirleme isim tamlamasıdır.” (Demir,2006,284). Art arda gelen ve birbirine bağlı iki veya daha çok tamlamasından meydana gelen tamlamalardır. (Kolcu,2015,142)

“İsim tamlamasında tamlayan ve tamlanan birden daha çok olursa bu tamlamalara zincirleme isim tamlaması denir.” (Hengirmen,2007,120).

Örneğin:

Ali-nin ev-i-nin bahçe-si

Şimdi Nacati Bey'in divanında bulunan isim tamlamaları şöyle gösteriyoruz:

Handan eder cihanı yine fasl-ı nevbâhar	
Nite ki cân-ı âşık-ı gamgîni vasl-ı yar	s.28/1
Cem'-i şükûfe sahne-i deyden fergân edip	
Tutarlar elde başı açuk câm-ı hoşgüvâr	s.28/2
Derler ki devr-i câm u zamân-ı feradurur	
Bu devri virme âkil isen bâda zînhar	s.28/3
Mestâne her çiçek eğe komış külâhını	
Gûya ki bir nigârdurur şûh u şivegâr	s.28/4
Zındân-ı hâkden bu nebâtâtı çekmeğe	
Bârânı rîsmân ider eltâf-ı Kirdigâr	s.28/6
Bu sahn-ı sebze arsa-i mehşerdurur meğer	
Anun için turur bir ayağ üzre bin çınar	s.28/7
Yâ hod arsûs-ı gülşene virmeğe armağan	
Vâlâ-yı surha müşg-i siyah sardı lâlezâr	s.30/9
Tiryâk koydı hokka-i lâ'line lâleler	
Görüp çemende âb-ı revânı misâl-i mâr	s.30/10

Bir servün ayağına yüz urmağ için gider	
Döne döne terâne ile bağa cûybâr	s.30/11
Gösterdi köni gözüme virüp cilâ çemen	
Sebze gökinde encüm-i ezhârî âşikâr	s.30/12
Açmasa gocanın girihin jâle dişleri	
Yıllar geçeydi nâhun ile açmayaydı hâr	s.30/13
Gül hâr sûzeniyle turup dâmenin iler	
Tâ ola bezm-i Şâhda rekkâs-ı gül-izâr	s.30/14
Zî meclis-i şerîf ü zihî reşk-i bağ-ı huld	
Zî işaret-i lâtf ü zihî gayret-i bahâr	s.32/15
Bâğ-ı İrem gözine görünmez kimesnenün	
Mîn-ba'd kimse cennet için çekmez intizâr	s.32/16
Kim kamunun elinde ola bahtı kevkebi	
Geh dileğince seyr ide geh eyleye karâr	s.32/18
Çînî tabakta çarh meh ü mihr ü encümi	
Bu bezme dizdi sîb ü bin ü dâne-i enâr	s.32/19
Gül yüzini eline alup geldi sohbeta	
Kızardı haclet odı ile odı şermsâr	s.32/20
Nergisler eşrefiyi sarup ağ kağada	
Kıldı nisâr-ı urs-ı cuvân-baht-ı kâmgâr	s.32/21
Şehzâde-i yegâne gül-i bağ-ı saltanat	
Şeh devletinde çekdi dür-i bahtı der-kenâr	s.32/22
Gülzâr-ı saltanatda yetişdi iki nihâl	
Bâlîde vü resîde semen-çihre gül-izâr	s.32/23
Zülf ü ruhsârın arasında hat-ı kâfir-kîş	
Benzer ol leşkere kim pusuda durup ala dil	s.40/11
Zülfünün zulmini ey dost nice bir çekeyin	
Demidür hâlûme vâkıf ola Şâh-ı âdil	s.40/16

Rîsmân-ı zer ile haşre dek ölçerse güneş	
Bulmaya devletinün baharına umk u sahil	s.42/19
Baharün acır içi kânun yüreği pârelenür	
Kişi bir gevheri idince bulardan hâsıl	s.42/22
Başın ortaya koyup âteş-i kahr ile varur	
Getürür kal'a-i küffar kilîndinden dil	s.44/30
Kim izün tozi için yollara saldum yaşımı	
Umaram kuhl-i cilâ-yı basar ide hâsıl	s.46/36
Şem'dür terbiyetün dar-ı cihân bir zindân	
Kişi zindânda bî-şem' oturmak müşkil	s. 46/37
Bidâr olun ki derde irişür devâ seher	
Âdetdür aölun der-i dârü-ş-şifâ seher	s.48/1
Fasl-ı bahâr bülbül okur şi'r-i gül-redîf	
Vakt-i sabâh mukrı' ider hoş salâ seher	s.48/4
Sahn-ı sarây-ı izztün içinde Husrevâ	
Bir mürğdur ki erzen idinür gıdâ seher	s.54/25
Aldün eliyle âlem kesb-i maâş için	
Her subh-dem bir eşrefi ider atâ seher	s.56/38
Hoş-vakt olmasun mı ki ahdünde her sabâh	
Bir eşrefi başının acunda bula seher	s.56/40
Bâd-ı subh ol denlü hulkun tîbini pür itdi kim	
Çâk çâk olmuş görür dâmanını her bâr gül	s. 66/35
Zîneti eyyâmıdur hatt ile şi'rün şöyle kim	
Reng ü bûy ile olur ârâyiş-i gülzâr gül	s. 68/42
Döndürdi Allam emri ile selsebîl-vâr	
İslâm büstânını bâğ-ı cinâna tîğ	s.70/8
Feth âyetini yazsa izârına fi'l-mesel	
Benzer şu bir hüzel hatı gelmiş cuvâna tîğ	s.70/10

Yer yüzünün halîfesi Sultan Bâyezîd	
K'anun şerîf adına geldi cihâna tîğ	s.72/13
Devrân Sikenderinün elinde Hızır gibi	
Her dem Hayât Suyın içer kana kana tîğ	s.72/18
Meydân yüzine hasm kanında mekr sürüp	
Yir yir adû kafâsın ider l-dâne tîğ	s.74/22
Her gün kinârına ma'şûka-i zafer	
Bu resme beğlerün ki salar âşıkâne tîğ	s.74/32
Gûyâ ki oldı nâhun-ı tîz-i ukâb-ı merg	
Kim hasm sînesinde ider âşiyâne tîğ	s.76/39
Hasmun gözinden akanı yaş sanma kandur ol	
K'ezdi eritdi bağrını döndürür kana tîğ	s.76/42
Bir tâb vardur anda ki kân bağrının ezüp	
Döndürdi lâ'l-i nâbi mey-i ergavâna tîğ	s.76/43
Dil hânesinde gamzesi dursun ko parlayup	
Çok çok sevâb olur imiş saklayana tîğ	s.78/53
Vasfunla derc olursa güherbâr sözlerüm	
İşitdüği dem ola zebâne zebâne tîğ	s.80/59

Sonuç

Şair Necati'nin ele aldığımız şiirlerindeki kullanıldığı isim tamlamalarını incelerken şu sonuca vardık:

- 1- Görülüyor ki geçen edebiyatçının yazdığı kasidelerinde en çok Farsça isim tamlamaları kullanmaya çalışmıştır. Ayrıca Arapça tamlamaları yine de şiirlerinde de geçmiştir.
- 2- Bu şiirine bakınca Farz şiirlerine etkilenererek zincirleme ad durumu eklerini yazmaya devam etmiştir.
- 3- Bilindiği gibi bu şairin yaşadığı dönemdeki kullanılan Osmanlı Türkçesi'nde Farsça terimler ve kelimeler çok işlek bir şekilde bulunmaktaydı. Onun için gördüğünüz ve incelediğim araştırma isim tamlamaları Farsça tarzına göre kullanılmıştır. Fakat Türkiye Türkçesi'ndeki kullanılmış olan tamlamalarda görülmüştür. Nitelik divanda tamlamaların tüm çeşitlerini de bulunmaktadır.

Kaynakça

1. Bozkurt, Fuat, Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem, 4. Baskı, Kapı Yayınları, İstanbul 2010.
2. Demir, Tufan, Türkçe Dilbilgisi, 2. Baskı, Kurmay Yayınevi, Ankara 2006.
3. Ergin, Muharrem, Osmanlıca Dersleri, 45. Baskı, Boğazici Yayınları, İstanbul 2016.
4. Ergin, Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak basımevi, İstanbul 2000.
5. Hengirmen, Mehmet, Türkçe Dilbilgisi, 9. Baskı, Engin Yayınevi, Ankara 2007.
6. Kolcu, Hasan, Türk Dili ders kitabı, 4. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2015.
7. Korkmaz Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
8. Korkmaz, Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil, Dil Bilgisi), 2. Baskı, TDK Yayınları, Ankara 2007.
9. Sakin, Orhan, Osmanlı Türkçesi Rehberi, 3. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2016.
10. Sarı, Mehmet, Türk Dili Ders Kitabı, İkinci Baskı, Okutman Yayıncılık, Ankara 2011.
11. Timurtaş, Faruk K., Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl Gramer, Metin, Sözlük, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1977.
12. Timurtaş, Faruk K., Osmanlı Türkçesi Grameri III, 9. Baskı, ALFA Basım Yayım Dağıtımmevi, İstanbul 1999.

دراسة الاضافات الاسمية المستخدمة في ديوان نجاتي بي

م. هدى حسين عزيز

جامعة بغداد / كلية اللغات / قسم اللغة التركية

خلاصة البحث

الهدف من هذه الدراسة ، هو دراسة الاضافات الاسمية المستخدمة في ديوان نجاتي بي. حيث قمنا بدراسة لجميع أنواع الاضافات الاسمية بما في ذلك الاضافات الاسمية العربية والفارسية. لأنه في ذلك الوقت كان استخدام هذه الاضافات في الشعر والقصة وجميع انواع الادب التركي شائعاً جداً. في المقدمة ، تناولنا بايجاز بعض من حياة نجاتي بي ، ودخلنا باعطاء شرح مبسط للاضافات الاسمية اعتمادا على مصادر قيمة في مجال اللغة التركية للغويين اترك من بينهم مثلا: زينب كوركماز ، محرم إركين ، طوفان دمير وغيرهم.

في هذه الدراسة ، تناولنا موضوع الاسمية الواردة في هذا الديوان بالتفصيل وواحد تلو الآخر

الكلمات المفتاحية: الاسم ، نجاتي ، الاضافات الاسمية ، التراكيب

Öz geçmiş

Yardımcı Doçent **HUDA HUSSEIN AZEEZ**

Diploma: Master/ Yüksek lisans diploması-Türk Dili ve Edebiyatı- Dil

Anabilim dalı

Çalışmalar sayısı: 12

Katıldığım Uluslararası Konferanslar: 5

Yayınlanan çalışmalar sayısı: 8

Diller: Türkçe, İngilizce, Osmanlıca, Arapça

Hopiler: Spor, Okuma

e-posta: huda_mustafa2010@uobaghdad.colang.edu.iq

huda_amer2002@yahoo.com